

Sygn. akt II USKP 9/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący)
SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)
SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania Agencji Ochrony "X." Sp. z o.o. Sp. k. z siedzibą w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem K. P.

o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 lutego 2023 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 22 września 2020 r., sygn. akt III AUa 46/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 22 września 2020 r. oddalił
apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie
od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 25 września 2018 r., który po

odwołaniu Agencji Ochrony „[X.]” sp. z o.o. sp. k. z siedzibą w W. zmienił decyzję pozwanego z 16 czerwca 2017 r. i ustalił, iż K. P. z tytułu umowy zlecenia u płatnika Agencja Ochrony „[X.]” sp. z o.o. sp. k. z siedzibą w W. nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia w okresach: od 1 do 31 marca, od 1 do 2 maja, od 3 maja do 4 czerwca, od 1 do 31 lipca, od 1 do 30 września, od 1 listopada do 31 grudnia 2016 r. i od 1 maja do 31 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny rozstrzygnął, że Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, iż ubezpieczony K. P. wobec zawarcia dwóch umów zlecenia: z [X.] sp. z o.o. i P. sp. z o.o. dokonał skutecznie wyboru tytułu ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, wskazując, że nie chce być objęty ubezpieczeniem z tytułu umowy zlecenia zawartej z Agencją Ochrony „[X.]” sp. z o.o. sp. k. w W.. Wynagrodzenie za marzec i maj 2016 r. z tytułu umowy zlecenia zawartej z [X.] wyniosło 1.346,94 zł netto, a więc podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe osiągała próg minimalnego wynagrodzenia (1.850 zł), natomiast z tytułu umowy zlecenia zawartej z P. w maju, lipcu, wrześniu, listopadzie i grudniu 2016 r. oraz w maju 2017 r. osiągnęła 1.850 i 1.850,26 zł. W miesiącach zatem, w których łączna podstawa wymiaru składek z tytułu umowy zlecenia z [X.] sp. z o.o., a następnie z P. sp. z o.o. osiągnęła kwotę 1.850 zł i 1.850,26 zł., ubezpieczony miał prawo do dokonania wyboru tytułu ubezpieczenia.

Pozwany w skardze kasacyjnej zarzucił: 1) naruszenie prawa procesowego - art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez nie wyjaśnienie w uzasadnieniu dlaczego Sąd przyjął, iż ubezpieczony wybrał tytuł do ubezpieczeń, skoro z zeznań ubezpieczonego wprost wynika, iż pracował w spornym okresie cały czas dla jednego pracodawcy; 2) naruszenie prawa materialnego: a) art. 9 ust. 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wyrażającą się w stwierdzeniu, iż zleceniobiorca ma prawo wyboru tytułu ubezpieczenia, w sytuacji gdy w miesiącu, w którym dokonuje wyboru nie osiąga żadnego przychodu i nie jest w stanie określić wysokości przychodu osiąganego w następnych okresach czasu z uwagi na fakt, iż wysokość wynagrodzenia jest uzależniona od ilości przepracowanych godzin; b) art. 9 ust. 2c tej ustawy poprzez błędną wykładnię wyrażającą się

przyjęciem do podstawy wymiaru wysokości wynagrodzenia wypłaconego za okres dwóch miesięcy, podczas gdy powyższy przepis stanowi o miesięcznej podstawie wymiaru; c) art. 2a ustawy poprzez naruszenie zasady solidaryzmu społecznego, przejawiającej się akceptacją braku proporcjonalności pomiędzy okresem pracy i wynagrodzeniem uzyskanym przez ubezpieczonego, a wysokością składki odprowadzonej na ubezpieczenia społeczne.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał na art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. i potrzebę wykładni przepisów art. 9 ust. 2 oraz art. 9 ust. 2c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych sprowadzającej się do ustalenia, czy zasada wskazana w art. 9 ust. 2c może zostać skutecznie ograniczona gdy: 1) zleceniobiorca wybiera tytuł ubezpieczenia (pomiędzy dwoma zleceniodawcami), w sytuacji, gdy „wybrany” płatnik składek dokonuje wypłaty wynagrodzenia minimalnego jednorazowo za kilka miesięcy świadczenia pracy, a otrzymane wynagrodzenie w przeliczeniu na jeden miesiąc jest niższe od minimalnego wynagrodzenia za pracę; 2) zleceniobiorca w chwili dokonania wyboru nie ma gwarancji, iż otrzymane wynagrodzenie u wybranego płatnika będzie równe co najmniej minimalnemu wynagrodzeniu za pracę z uwagi na fakt, iż wynagrodzenie jest uzależnione od ilości przepracowanych godzin.

Spółka [X.] sp. z o.o. sp.k. wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej uzasadniają uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Przedmiot sprawy nie jest nowy. Przy takich samych skargach i tożsamy przedmiotowo oraz materialnie sprawach z udziałem tych samych podmiotów zatrudniających Sąd Najwyższy po skargach kasacyjnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych orzekał kasatoryjnie wobec zasadnych zarzutów dotyczących naruszenia prawa materialnego. Przykładowo można wskazać na sprawy objęte wyrokami Sądu Najwyższego: z 27 stycznia 2021 r., II USKP 2/21 i II USKP 3/21 oraz z 22 października 2020 r., II UK 337/17 i II UK 362/19, z 14 kwietnia 2021 r., II USKP 111/21, z 29 czerwca 2021 r., II USKPP 122/21.

W ocenie obecnego składu również w tej sprawie należy uwzględnić wnioski kasacyjny, co nie wynika tylko z potrzeby zachowania jednolitości orzecznictwa w takich samych sprawach.

Występujący problem wykładni i stosowania art. 9 ust. 2 oraz ust. 2c ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych może być temporalny, bo zapewne nie wystąpi w odniesieniu do umów zlecenia zawartych od 1 stycznia 2017 r., czyli po wejściu zmiany do ustawy z 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu, nakazującej w przypadku umów zlecenia zawartych na czas dłuższy niż 1 miesiąc, wypłatę wynagrodzenia w wysokości wynikającej z wysokości minimalnej stawki godzinowej co najmniej raz w miesiącu (art. 8a ust. 6). Właśnie termin wypłaty wynagrodzenia z drugiej umowy zlecenia co drugi miesiąc oraz wysokość wynagrodzenia leżą u podstaw decyzji pozwanego i powodują rozbieżność w orzeczeniach Sądów powszechnych.

Wskazując na przesłanki zbiegu tytułów ubezpieczenia i warunek wyboru tytułu ubezpieczenia, ujęte w art. 9 ust. 2 oraz ust. 2c, Sąd drugiej instancji w istocie przyjął, że skoro w danym miesiącu nie było wypłaty wynagrodzenia za pracę na podstawie zlecenia, to regulacja z art. 9 ust. 2c nie ma zastosowania (jest bezprzedmiotowa). Natomiast gdy wypłata jest dokonywana w drugim miesiącu, to ten sam przepis uprawnia ubezpieczonego do wyboru zlecenia jako tytułu ubezpieczenia, z tym skutkiem, że ubezpieczony może wybrać ubezpieczenie tylko na podstawie zlecenia, z którego otrzymuje wypłatę, czyli może "zrezygnować" z ustawowego ubezpieczenia wynikającego z równoległego (lub pierwotnego) zlecenia z innym zleceniodawcą.

Taka wykładnia art. 9 ust. 2 oraz ust. 2c nie jest uprawniona, gdyż system ubezpieczeń społecznych ma samodzielne znaczenie, które wyprzedza indywidualne porozumienia stron umowy zlecenia.

Przede wszystkim znaczenie ma sam tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym wynikający z umowy zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4). Każdy ustawowy tytuł otwiera obowiązkowe podleganie ubezpieczeniom społecznym od początku umowy, czyli bez warunku uzyskania w danym miesiącu przychodu i uregulowania składek. Brak przychodu w danym miesiącu nie jest równoznaczny z utratą ubezpieczenia (czym innym jest faktyczna lub prawna wadliwość tytułu). Tytuł ubezpieczenia

obowiązkowy wyprzedza tytułu dobrowolny, tak w ujęciu systemowym jak i indywidualnym; ubezpieczony może decydować tylko o dobrowolnym ubezpieczeniu. Prawo wyboru jest aktualne, gdy spełnia się tytuł obowiązkowy, a w tym przypadku ze względu na wartość minimalnej podstawy składek.

Od 1 stycznia 2016 r. wprowadzono regulację art. 9 ust. 2c na podstawie, której wybór jednego zlecenia jako tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym nie jest możliwy, gdy łączna podstawa wymiaru składek nie osiąga minimalnego wynagrodzenia.

Każdego miesiąca rozlicza się składki i składa deklaracje (art. 46 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Podstawa wymiaru wynosząca "0" nie oznacza, że w danym miesiącu zatrudniony nie podlega ubezpieczeniu. Nie traci ubezpieczenia, skoro wykonuje umowę. Nie może však utracić ochrony ubezpieczeniowej ryzyka niezdolności do pracy wynikającego z wykonywania zatrudnienia. Taka jest istota ubezpieczenia społecznego. Natomiast termin wypłaty wynagrodzenia mógł zależeć od umowy stron, przy czym uprawnione jest stwierdzenie, iż wola lub interes wykonującego pracę z reguły przemawiają za częstszą niż co dwa miesiące wypłatą wynagrodzenia za pracę. Ostatecznie termin wypłaty zleceniobiorcy wynagrodzenia prawodawca uregulował na wzór stosunku pracy. Przed 1 stycznia 2017 r. strony mogły ustalić termin wypłaty wynagrodzenia z umowy zlecenia dłuższy niż miesiąc.

W spornym okresie wypłacane wynagrodzenie co drugi miesiąc składa się na podstawę wymiaru składek za ten okres, czyli za który należy się wynagrodzenie. Świadczenie to rozkłada się na okres zatrudnienia, za który przysługuje, czyli w ujęciu systemowym nie tworzy ubezpieczenia (np. emerytalnego) tylko w miesiącu wypłaty wynagrodzenia. Tak jest w ubezpieczeniu pracowniczym i nie ma uzasadnienia, iżby zasada ta nie była stosowania w odniesieniu do ubezpieczenia na podstawie zlecenia.

Sporu nie rozstrzyga wykładnia przyjęta w uchwale Sądu Najwyższego z 10 września 2009 r., I UZP 5/09, gdyż czym innym jest faktyczny przychód jako podstawa wymiaru składek i czym innym jest miesięczna podstawa wymiaru składek jako termin do którego odnosi się minimalne wynagrodzenie z art. 9 ust. 2c. Uzasadnieniem dla takiego rozróżnienia jest stosunek pracy, czyli podstawowy tytuł

ubezpieczenia i zasada, że wynagrodzenie powinno być wypłacane co najmniej raz w miesiącu (art. 85 § 1 k.p.).

Wraz z wprowadzeniem przepisu art. 9 ust. 2c o wyborze tytułu ubezpieczenia nie decydował termin wypłaty wygradzenia (przychodu) lecz sama podstawa ubezpieczenia łączona z minimalnym wynagrodzeniem.

Uprawnione jest zatem rozróżnienie tytułów ubezpieczenia i zasad rozliczenia składek.

Na tym tle sedno problemu w tej sprawie dotyczy prawa wyboru ubezpieczenia z tytułu drugiego (kolejnego) zlecenia, w którym wynagrodzenie wypłacane jest co drugi miesiąc (lub rzadziej) i prawo wyboru przysługiwać ma również z tej przyczyny, że wypłacane co drugi miesiąc wynagrodzenie jest wyższe niż minimalne.

Skoro przesłanką wyłączenia ubezpieczenia na podstawie zlecenia jest uzyskanie wynagrodzenia z równoległego zlecenia w wysokości nie niższej niż wynagrodzenie minimalne (ustawowe), uzyskane w danym miesiącu rozliczenia podstawy składek, to w równym stopniu miarę tę należy odnosić do sytuacji, gdy w drugim zleceniu strony ustalają płatność wynagrodzenia dopiero co drugi miesiąc i wynagrodzenie za dwa miesiące pracy jest równe lub niewiele wyższe niż minimalne wynagrodzenie ustawowe. W takiej sytuacji wartość średniego wynagrodzenia za dwa miesiące jest niższa od minimalnego i dlatego nie pozwala ubezpieczonemu na "rezygnację" z ubezpieczenia z tytułu zlecenia u drugiego (pierwszego) zleceniodawcy (art. 9 ust. 2 i ust. 2c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Nie wystarcza zatem skumulowanie wynagrodzenia za dwa miesiące, aby "zrezygnować" z ubezpieczenia z drugiego zlecenia, gdyż wybór ubezpieczenia warunkuje uzyskanie w drugim zleceniu co najmniej wartości średniej nie niższej niż minimalna wysokość wynagrodzenia w każdym miesiącu.

Sednem rozwiązania wprowadzonego od 1 stycznia 2016 r. było uzależnienie ubezpieczenia od minimalnego wynagrodzenia. Prymatu nie miał więc sam wybór, lecz minimalne wynagrodzenie w danym miesiącu. Prawodawca za potrzebne uznał zrównanie zlecenia z innymi tytułami, których posiadanie powoduje sumowanie podstaw wymiaru składek do co najmniej minimalnego wynagrodzenia.

Niewątpliwie chodziło o rozwiązanie wedle wzoru pracowniczego zatrudnienia (podstawowego tytułu ubezpieczenia), czyli łączonego z comiesięczną wypłatą co najmniej minimalnego wynagrodzenia (art. 9 ust. 1a). W przypadku umów zlecenia przyjęto, że zasada kumulacji tytułów będzie miała miejsce w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne byłaby niższa od minimalnego wynagrodzenia w danym miesiącu (art. 9 ust. 2c).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.